

פרשיית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

פרשת תזריע-מצורע תש"פ * 485

נועם הנשמות
פרקי ערגה לשבת קודש

על השולחן
הרב אברהם ישראל פרידמן

ציפור - מה היא אומרת?

על עומק חזונו של רש"י לימי אחרית-הימים

”מעשה פטיט” צילום: יחיאל קוק

אמר רבי יהודה בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא {ויקרא יד-ד} שתי ציפורים לטהרתו אמר הקב"ה הוא עושה מעשה פטיט לפיכך אמרה תורה יביא קרבן פטיט - שהציפורים צועקין בכל שעה (גמרא ערכין טז, ב וברש"י שם)

ציפור זו - מה היא אומרת? מה מסר אפוא שזור בציפור זו למצורע המנודה? מה בין זה לזה?!

תמיהה נוספת: אם פרשה זו עוסקת ב"תורתו של אדם", כלשון רש"י על-אתר, מדוע מבכרת התורה הקדושה להצמיד לכאן את פרשת המצורע בדווקא; כלום חסר איסורים נוספים הקשורים ל"תורתו של אדם" כיצירתו?

דומה, שנעוץ כאן מסר עמוק. מסר שובה-לב יהודי:

הדיבור אינו דבר של מה-בכך. על הפסוק "ויהי האדם לנפש חיה", מתרגם האונקלוס: "לרוח ממללא". (לרוח מדברת). "נפשי יצאה בדברו" - נפשו ורוחו של האדם מקבלים המה ביטוי בהבל-פיו. הדיבור זהו האדם. זהו אפוא יתרונו על פני כל החי אשר על הארץ.

וכשאדם מדבר דיבורי קדושה, דיבורי גמרא ותפילה ואהבת ה' ואמונתו ובעצם אוכל קדושה, כביכול, הרי שהוא אכן מקדש את קומת האדם שלו - קומת הדיבור. אולם כשפוגם בדיבורו, קומת ה"אדם" שבו מתחללת. אין הוא "נפש חיה" שזהו האדם.

בר יוחאי, אשרי יולדתך (פזמון ל"ג בעומר) עוד שבועות אחדים נשיר בגיל ברוך ובחידויות ההשתוקקות את הפזמון הזה (בין אם זה יהיה על הר מירון, הרי צפת או ערי הארץ).
עעחחיי, שתצממבבססיללחגדכגזז
אפשר לשפוך תבלין קל על עומק משמעותה של מילה זו:

הלא רבי שמעון בר יוחאי, שהרעיף ימים של אהבה על ישראל עם-קדושים באשו הגדולה, חידד את המסר הישועתי לדור האחרון: "כי לא תישכח מפי זרעו". רשבי הזכיר לכולנו כי התורה לא תמוש מפה זרעו, וכי כולם יהיו למודים באומנות הפה - אומנות של דיבורים קדושים של תורה, שהיא אומנות-חיינו.

ולכן "אשרי יולדתו" - שכן בזה ביטא את קומת האדם הבסיסית של הדיבור. "יולדתו" דייקא.

המחרחר מדנים שמדבר סרה ברעהו - קלקל בכח הדיבור שלו. אין הוא יכול יותר להיקרא "אדם", "נפש חיה".

ולכן הוא הופך בן-רגע ל"ציפור". דיבוריו הרעים המשרים אווירה עכורה וכה בלתי-נעימה הם צפצוף קול בעלמא. "מעשה פטיט". שכן, הוא חיבל בכח הקלקול האנושי-ה"אדמי" שלו.

הציפור לא מהווה רק דוגמא, אלא המחשה חיה לדיבור רקוב. דיבור רע, שעושה לו לאדם רע.

לא- בכדי גם נסמכה פרשה זו תכף ומיד לפרשת תזריע המגוללת את הלכות הרך הנוולד. שכן, כאן התורה מכתיבה את צורת ה"אדם" - שלא יהיה מצורע המצר לסביבתו ומדבר בגנותה.

כך נולד אדם.

כך נעשה אדם.

... רבים עוסקים
בבעיות שמירת השבת
בעידן הטכנולוגיה.
מכונים מוצאים פתרונות
הולמים. אולם השאלה
היא לא רק כיצד לשמור
את "שמור את יום השבת"
אלא כיצד לזכור את יום
השבת ולתת צביון של יום
מנוחה וקדושה.

"סביר שלא ירחק היום,
וימצאו את הדרך הטכנית
להפעיל טלפון מבלי
חשש איסור מלאכה.
אולם נתאר לעצמנו שבת
עם אפשרות שימוש
בטלפון.. הרי בוודאי
שהשבת כיום מנוחה מכל
מלאכה - תיפגם.

"בעידן הרובוטים
והמחשבים, בטלפון אפשר
לקנות ולמכור, לבנות,
להרוס ולנטוע, והכל מבלי
חילול שבת. אבל איך
תיראה השבת? ... ומי יודע
אם לא זו הייתה כוונת
גזירת חז"ל 'שמא יתקן
כלי שיר'"

(הראשון"צ הגאון רבי אליהו בקשי-
דורון זצ"ל - קובץ בניין אב 'רפואה
בהלכה' סימן ח')

לתשומת ליבכם!

מהדורת הדפוס
מצומצמת.

לקבלת הגיליון במייל,
שלחו בקשה ל:

abyisrael@gmail.com

“צריך להיכנס לכל ילד בנפש, נשמה ואהבה”

ברכת האילנות - גדרה

שיחה אקטואלית קצרה - אך ארוכה - שערכתי בשעתו (תשע"ב) במעונו של כ"ק האדמו"ר מנובומינסק זצ"ל שהסתלק מעמנו באחרונה

אנחנו מצויים ועומדים בימים האחרונים של חודש ניסן - החודש בו מברכין על האילנות המלבלבים 'ברכת האילנות'.

וכאן עלינו לדרוש ולחקור כטיבה של ברכה זו ובהקדם מה שנעמוד על דקדוק קל ומעניין בדברי הגמרא שעמדנו עליו בדרך לימוד הדף.

'ברכת האילנות' מופיעה בגמרא (ברכות מג, ב) לכאורה במיקום תמוה: בין שאר 'ברכות הריח': "אמר מר זוטרא: האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא - אומר: ברוך שנתן ריח טוב בפירות. אמר רב יהודה: האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי - אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם. אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: מנין שמברכין על הריח? שנאמר {תהילים קנ-ו} כל הנשמה תהלל י-ה". ולכאורה הייתה ברכה זו צריכה להתמקם בין שאר 'ברכות הראיה' המופיעות בשלהי מסכת ברכות ולא כאן.

ומכאן באמת עלינו ללמוד מה גדר ברכה זו, ונפרט. כנודע, עלה ונסתפק מרן רבי עקיבא אייגר בשאלת ברכת האילנות על אילנות ערלה שאסורה ההנאה מהם לעת-עתה. וכידוע, גם שר התורה מטשעבין הרחיב בזה בשו"ת 'דובב מישרים' (מן הגמרא בבא קמא סט, א לגבי ציון השדות). שורש השאלה שלהם הינה: האם מברכים על ההנאה מאילנות אלו, וכעת אסורים הם בהנאה, או שמא הברכה היא כללית - על שהבורא ברא אילנות טובות ככלל שאפשר ליהנות מהם (גם אם לא מאלו העומדים לפני המברך). למעשה, רבים נקטו להלכה כצד ב', אולם יש נדון שבו פחות נקטו לחיוב, והוא באשר לאילן זקן שכבר אינו עשוי להניב פירות. הגר"מ שטרנבוך (שו"ת תשובות והנהגות חלק א' סימן קצ"ב, הובא בקובץ המופלא 'טוב העץ') נקט להקל בהתאם לעצי ערלה ובסברה חדשה שגם מאילנות אלו ניתן ליהנות משום שיש בהם פרחים המלבלבים ונהנה מהם כעת. רואים אנו שיש מקום לטעון שגם כאן זה סוג של 'ברכת הריח' - הנאת הנשמה מהריח המופלא, שהוא לכאורה עניין הנאת הפרחים המלבלבים. וזה אפוא שורש היקש זה בגמרא. ועיין.

הארת מערכת: בשבוע שעבר הרחבנו בנדון תפילת המרפסות, והתמקדנו (בין היתר בהרחבה בעמוד 4 בציטוט נקודות עיקריות ממכתבו של הגאון רבי משה שטרנבוך בנושא) בדעה הנוקטת שבדיעבד ניתן לצאת ידי-חובת תפילה בציבור בדרך זו. יפה האירו קוראים (ביניהם הרב י. ח. ב. מנתניה) כי יש להביא במקביל את דעת מרן הראשון לצ"ח רבי יצחק יוסף שליט"א ועוד מחכמי ספרד לפיה לא ניתן לצאת יד"ח תפילה בציבור כלל בדרך זו - וכי אסור לומר קדיש וקדושה במניין כזה).

א. י. פ.

פניו של הרבי מנובומינסק קורנות זיו ורוך, מפיקות אורה נצחית. ישבנו בצילו לרגעים ספורים אך עוצמתיים של עונג רוחני כביר.

כ"ק האדמו"ר מנובומינסק הוא יו"ר מועצת גדולי התורה של ארה"ב. שם ההרכב וה"מועצת" מתכנסים תכופות ומהווים כח דומיננטי ביותר בדמותה של היהדות החרדית, "אגודת ישראל", שבארה"ב. הרבי ניחן בכושר רטורי מעולה מלבד למדנותו וגאונותו הרבה. בביתו של הרבי מתקיימים לא אחת דיונים פוריים רבי-השפעה על הגולה. הרבי משכין שלום בין הררים.

בשיחה במעונו של הרבי

יודגש: השיחה לא נערכה במתכונת עיתונאית, ודאי לא של "ראיון", כי אם שיחה אישית ביני, הדל, לכ"ק האדמו"ר.

הרבי, לאחר יום עמוס של קבלת קהל, ביניהם האדמו"ר מטשרנוביל מבני-ברק, מותש, קשה עליו הדיבור, ומשכך לא רצינו להטריחו יתרה מזו.

בראשית השיחה רצינו לשמוע מילים מעט על הגרנ"צ פינקל, ראש ישיבות מיר שהסתלק לאחרונה: "הוא נולד להורים אמריקאים, יר"ש, אך ללא ספק הוא היה נשמה גבוהה, תשוקה מיוחדת לגדלות הייתה בו".

ובזכות מה הוא זכה להעפיל לגדלות, לפי האדמו"ר? אנו מנסים לשאול. "הוא ישן אצל רבי אליעזר יהודה פינקל מידי לילה, כנראה מזה שאב הרבה תורה". האדמו"ר לא אובה להרחיב בדברים, הוא אינו מסוגל. הוא מתנשף בכבדות.

כעת אנו סרים לפסים אקטואליים.

הדור שלנו, אני פונה לרבי, רווי בניסיונות רוחניים. איך ניתן לכלום את הנער מכל אלו, איך ניתן לגרום שהסחף החילוני לא יכנס בין בחומות החרדיות המבוצרות? "לכל אחד דרך מיוחדת משלו", מדגיש הרבי וטווה דרך חינוכית בהירה. "צריך להטעים כל אחד לפי מה שהוא אוהב, יש להיכנס לנפש של כל אחד ואחד, בנפש, רוח, נשמה ואהבה, צריך להגיע לכל אחד לנקודה הפנימית שלו".

לדידו של הרבי, יו"ר מועצת גדולי התורה באמריקה ומאושיות אמני-הנפש שבה, מה שיכלום את הסחף, הוא השקעת משאבים רוחניים שהחניך הצעיר ימצא את מבוקשו שלו בלימוד התורה, שהוא יחוש שם "בבית", ולא ייסחף אחרי הזרם סתם כך.

השיחה קצרה, השעון מתקתק, הרבי נחפו כעת ל"שבע ברכות" לנכדתו שנישאה השבוע. רשמים כבירים בליבנו.

שו"ת קורונה

על קצה המזלג: מספר דילמות הלכתיות מרתקות הצפות ועולות ברקע ימי הווירוס

א. ברכה באיבד חוש הטעם

שאלת הרב שלמה הלוי אפל, דומ"ץ דקהל 'ישועות משה' ויז'ניץ, בארא פארק: איבד חוש הטעם - האם יכול לברך?

אחד מתסמיני נגיף הקורונה הוא איבוד חוש הריח וכן גם לפעמים איבוד הטעם באוכל (כמובן זמני).

בעניין מי שאיבד חוש הריח כמדומה פשוט להפוסקים שא"א לברך על בשמים וכדו'. אך על איבוד חוש חיך טעם הלשון ראיתי ב'פסקי תשובות' שכתב בפשיטות דמות לברך, מאידך ראיתי להגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך שלא נוח לו כל כך בזה.

ב. "מצווה הבאה בעבירה"?

הרב מנחם צבי גולדבאום, בעקבות בירור של הרב שמשון גרוסמן - ראש הכולל תפארת התורה, חבר בי"ד ירושלים - מקור חיים:

התפלל בניגוד להנחיות הרפואיות, האם נחשב "מצווה הבאה בעבירה"? האם מי שהתפלל באופן האסור על פי ההנחיות הרפואיות למניעת הידבקות, חייב להתפלל שוב אותו תפילה בביתו? וכן שאר המצוות שעשה שלא על פי ההוראות הנ"ל, האם עליו לרצון?

הבהרת השאלה: נניח לדבר פשוט שזו עבירה, אך השאלה היא האם יש גם מצווה? או שהמצווה היא לא מצווה? ואולי יש כאן גם עבירות של ברכה לבטלה? האם אפשר לומר ש"תפילתו תועבה"? האם קיים מצות תפילה בציבור?

ג. חיוב האב בלימוד בנו

הרב שמואל יצחק שטיינפלד, מח"ס 'פלאג המנחה' תוהה: מה שיעור חיוב מצות "ולמדתם אותם את בניכם" בתקופה זו?

היות שעכשיו לצערנו תלמודי תורה של תינוקות של בית-רבן בטלים וא"כ בטל תקנת יהושע בן גמלא שחייבים בית-דין להעמיד ת"ת בכל עיר ועיר וא"כ חוזר החיוב על כל אחד ללמד את בניו מדין מצות ולמדתם אותם את בניכם וזה עיקר מצות תלמוד-תורה כמבואר בשו"ת רבי עקיבא אייגר סימן כ"ט. ויש לעיין מה שיעור החיוב כמה אדם חייב ללמד את בניו דהרי אף שנפסק בשולחן ערוך יורה דעה הלכות מלמדים שאין מבטלים תינוקות של בית רבן רק בערב שבת ויום טוב בסוף היום וצריך ללמוד איתם כל היום וקצת מן הלילה, מ"מ מסתבר שזה דין רק בתלמוד-תורה, אבל אב לא חייב ללמוד עם בנו כל היום. וא"כ מה שיעור החיוב?

*

השאלות הובאו בגיליון השבועי המרתק 'אסקפליא' בעריכת הרב ישראל-אברהם קלאר שליט"א

"רק בראש-חודש היו מביאים עוף לישיבה"

נעצם ימי חוה"מ נפרד הדור מאחד מאדירי-התורה שבו - הראשל"צ רבי אליהו בקשי-דורון זצ"ל << אנחנו חוזרים לשיחה היסטורית שערכנו בשעתו עם הרב במעונו בחזרה לימי הישיבה

"דור דור ומנהגיו; דור דור ודורשיו; דור דור וישיבותיו. הדור של היום, זה לא הדור שהיה פעם", פותח הראשון לציון, הגאון הגדול רבי אליהו בקשי דורון שליט"א (זצ"ל). "ולא רק במצבו החומרי אלא גם בסגנונו. בדור דאז היו לומדים יותר ברצינות. יותר בעמקות. עכ"פ בישיבתנו - ישיבת 'חברון'. הייתה גם אחדות בין בני ה'ועד'. כל ועד שרתה ממש תחושה של משפחה אחת. זה דבר שסייע לנו המון בדרך העולה בית אל. היום לא נראה שזה כך. זה לא אותה אוירה".

"עמקות" - מאי משמע?

"פירושו של דבר, שישבו ולמדו. פשוט ישבו ולמדו. היו אומרים 'חבורות' בתוך הישיבה עצמה. כל בחור היה מוסר שיעור של ממש בישיבה".

אכן, בידינו תמונה בה נראה כבוד הרב מוסר 'חבורה' בפני עשרות בחורים. הרב זוכר על איזה סוגיה השיעור נסוב?

"כמדומני על סוגיית 'ייאוש שלא מדעת' במסכת בבא מציעא. לאחר מכן, אגב, עיבדתי את השיעור הזה יותר ופרסמתי בספרי 'בנין אב'".

"למדנו מסכתות בעיון וסיימנו אותם עד כלה"

תמה התקופה ההיא, של דור הנפילים החברונאי. במה, לדעת הרב, צריך לחזק את בני הישיבות של ימינו? "צריכים ללמוד יותר. כיום לומדים פחות ממה שהיה פעם. הן מבחינת הספק והן מבחינת עיון מעמיק יותר. בזמנו, למדתי בעיון כמה מסכתות וסיימנו אותם עד כלה. היום זה נדיר שלומדים מסכת בעיון ב'זמן' ומסיימים אותה כליל".

יש תחושה שפעם אף התמודדו יותר מול קשיי השעה, שעת הדחק. היום פחות.

"היום יש תנאים גשמיים נאותים. בזמנו היה צריך להתמודד עם תנאי קיום בלתי-פשוטים. לא היה כסף אז. הדלות שלטה בכל. לא היה את הרחבות שישנה היום. אז באופן טבעי כל בחור מתמודד ונלחם למען הקיום שלו. המציאות הזו הייתה גם מחשלת יותר. היום הרחבות וה'מותרות' מרדימים את הרצון.

"אתאר לך את הדלות ששררה אז: כדי לקנות חליפה היה צריך לבקש מהנהלת הישיבה בקשה מיוחדת. היום חליפה הפכה למטבע 'עובר לסוחר'. פעם היו רוכשים חליפה אחת לשנתיים-שלוש".

"ולא רק חליפה לא הייתה אז בהישג-יד. אני זוכר שבזמנו, היה אוכל טוב בישיבה ביחס לישיבות האחרות. בראש חודש היו מביאים עוף לישיבה, ואז כל בני הישיבה 'הירושלמים' היו באים כדי לאכול עוף בישיבה. זה לא היה דבר של מה בכך בתקופה ההיא.

"אגב, בזמנו, בישיבת 'חברון' למדו תלמידים מכלל העדות והחוגים. היו בישיבה גם חסידי גור, חסידי חב"ד, חסידי ויז'ניץ. כולם למדו בישיבת חברון בירושלים. גם משפחת קופשיץ הירושלמית למדה בישיבה".

שמונה שנים, כבוד הרב, זה לא זמן מועט. הרב למד גם בחברותא עם ראש הישיבה. הרב זוכר 'שיעור כללי' מיוחד, או רגע מיוחד שהרב לא יישכח מהלימודים ב'חברון'?

"לא אשכח את הביקור של הגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל - ראש ישיבת לייקווד, בישיבת חברון לשם מסירת שיעור, דומני במסכת סנהדרין. הוא הגיע כאורחו של ראש הישיבה, הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל. "הגיע פעם-פעמיים לישיבה באותה תקופה. בכל הישיבה כולה למדו כ-200 בחורים - וזאת בימים הטובים - בסך-הכול. אבל אני זוכר שהיו באים גם הרבה בחורים מישיבת מיר לשמוע את השיעורים אצלנו בישיבה. מאידך, היינו הולכים הרבה לישיבת מיר לשמוע את דברותיו של ראש הישיבה דמיר, הגאון רבי חיים שמואלביץ' זצוק"ל. היו אפילו 'חבורות' בחברון שהלכו בקביעות אחת לשבוע בכדי לשמוע שיחה ממנו. היה למעשה קשר בין הישיבות.

"אולם היום", מצר הרב, "לא די שאין קשר, אלא כל ישיבה מסוגרת בחוג שלה".

א.י.פ.

אל תיבהלו מתפילה במרפסות

"עבשיו ההזדמנות - כל אחד יכול אפוא לישא עימו איזה בית-מדרש קטן, מיניאטורי, ולהלך עמו לכל מקום שרק ילך. שהתורה והדעת יפרצו לכל רוחות הארץ ולא יצטמצמו רק בגבול של בית-המדרש"

צעדים אחדים ואנחנו שם: בית-הכנסת. מקום שכה התגעגענו אליו. הבית שלנו. הלב שלנו. המקום הטבעי שלנו.

אבל כרגע אנחנו כבר מתחילים לאבד את שיווי-המשקל: "מה לכהן בבית-הקברות!?! - אנחנו תוהים לעצמנו. איך "שורדים" (בלע"ז) בלי מקום התפילה הקבוע, בלי המקום הקבוע של הלימוד? קשה. באמת שקשה.

אבל כאן צריך לומר את האמת. (את הדברים, מן ההגינות אציין, אני כותב בהשראת כותר שראיתי משמו של הגאון רבי זושא הוורוויץ - רב מקהלות החסידים בעיר אלעד):

ההתחלחות הזו - איננה במקומה כל ועיקר. שכן, היא נובעת בעצם מהתפישה שהטריטוריה הרוחנית שלנו הדוקה למדי - בית-הכנסת ובית-המדרש. זהו. רק כאן מתפללים. זוהי החממה הרוחנית שלנו. בחוץ, אפילו רגל אחת - 'בין הזמנים'. חולין. ממצב של "הר-סיני" ל"קברות התאוה", כפי שפירשו דורשי-רשומות. פסיעת אחת בחוץ, ואנחנו מיד בבוץ של החיים החומריים והאפרוריים.

אבל הרי אנחנו יודעים שהתפקיד של היהודי - כמודגש שוב ושוב בספרי חסידות (ונרחיב בזה אי"ה בטור 'על השולחן' ליום ל"ג בעומר) - הוא להפוך את השולחן למזבח. לקדש את חולי-החולין ולאוכלם בטהרה. איננו ממפלגת אריסטו אשר חרטה על דגלה את הסלוגן: "כשאדם אוכל - העולם מת...".

על התפישה הגלותית הנזכרת עומד כבר שר ההגות רבי יעקב יחיאל ויינברג זצ"ל - ראש ישיבת מונטרה בשוויץ (לפרקים 'חלק ב' עמוד שע"ח):

"... ואולם מיום שגלינו מארצנו ונתפזרנו לכל רוחות-העולם, נפגעה התאמה זו בנשמת ישראל. התלמיד-חכם מרגיש עצמו שלם עם התורה ועם יראת-שמים רק כל זמן שישב בבית-המדרש מעוטר בטלית ובתפילין על-יד הגמרא. אבל כשנהנה בהנאת חיים איננו עוד אותו תלמיד חכם שהיה קודם לכן. הוא חש ירידה בנפשו, ירידה לעולם שפל. מצטער הוא על שקיעת שמש נפשו. התפלגות זו רצו חז"ל להעביר לנג עינינו בכיאורם לפסוק שבאיכה - 'ותזנח משלום נפשי' - זה נר של שבת"

מצב האובך הזה, שהופך תפילה במרפסת לשגרתית ונועל שערי בית מקדש מעט, מחולל בנו רעידת-אדמה ומאפשר לנו לעיקר את התפישה הגלותית נוסח 'ותזנח משלום נפשי'.

זוהי אפוא הזדמנות-הפז לקלוט שבית הוא לא מסעדה, וכן, ייתכן אפילו לקיים בו גם תפילות. ואפילו ללמוד בו דף גמרא בעיון. ספרי רשב"א וריטב"א אין מקומם רק בארון הדקורטיבי. מותר לפתוח אותם ובבית - לרווחה.

כל אחד יכול אפוא לישא עימו איזה בית-מדרש קטן, מיניאטורי, ולהלך עמו לכל מקום שרק יילך. שהתורה והדעת יפרצו בסערה לכל רוחות הארץ ולא יצטמצמו רק בגבול של בית-המדרש.

שהקול היהודי המייחל ל'אמן יהא שמיא רבא' יהדהד הרבה מעבר לכתלים וירעיד את הרחובות ואת אילנות האביב המלבלבים ומבשרים על רוח חדשה. בתקווה לשיבה לבית מקדש מעט ובית מקדש גדול במהרה בימינו.

